

sexcenta. Cum enim haec omnia nihil aliud sint, nisi totidem *media* sive positiva sive negativa ad finem consequendum, hinc omnia continentur in potestate legifera, quam in hoc ipso consistere diximus, ut *media* ad finem necessaria proponat ac praecipiat (14, et 15).

Iam igitur ad ipsam applicationem mediorum gradus est faciendus, idest ad potestatem, quae de illa iudicat, seu *ad potestatem iudiciariam*.

§. II.

De potestate iudiciaria.

20. Potestatis *iudiciariae* hoc proprium esse diximus, efficere, ut *media* proposita applicentur rite, idest iuxta eum modum ac sensum, quo per potestatem legiferam sunt proposita (14): quod quidem duo involvit *iudicia*, alterum de vero legum sensu, alterum de sociorum actionibus, utrum nimirum praedicto legum sensui conformes sint, necne: unde eiusmodi potestas recte *iudiciaria* appellatur. Quibus praemissis, sequitur

Propositio. Competit societati perfectae potestas iudiciaria.

Prob. Competit societati perfectae ius exigendi a suis quidquid necessarium est ad finem consequendum (9). Atqui ad finem consequendum necessarium est, *media* per potestatem legiferam proposita rite applicari; id autem spectata rectae applicationis natura, humanique intellectus diversitate, perversarumque cupiditatum aestu, quo non raro transversum agimur, fieri nequit, nisi in ipsa societate potestas sit, cui parere omnes teneantur, de vera iustaque mediorum applicatione tum in se, tum relate ad sociorum actiones iudicandi; qua in re potestas iudiciaria consistit. Ergo competit societati perfectae potestas iudiciaria.

a) Confirmatur propositio quoad primam potestatis iudiciariae partem, idest competere societati perfectae ius cognoscendi de vera iustaque mediorum applicatione in se spectata, quatenus nimirum ad eum modum ac sensum facienda sit, quo eadem *media* per potestatem legiferam fuere proposita. Eius est cognoscere de vero legum sensu, cuius

est ferre leges, tum quia nemo melior interpret est, quam ipse sui, tum quia ius cognoscendi de legibus cohaeret necessario potestati legiferae, quae inutilis fieret, si alteri independenter a legislatore arbitrium concederetur eas ad sensum suum detorquendi. Atqui societati competit in suos potestas ferendi leges; ergo etiam potestas cognoscendi de legibus.

b) Confirmatur quoad alteram partem, idest competere societati perfectae ius cognoscendi de sociorum actionibus, utrum vero legum sensui conformes sint. Eius est cognoscere de actionum conformitate vero legum sensui, cuius est verum legum sensum determinare. Atqui eiusmodi potestas societati perfectae ex dictis competit; ergo etiam altera.

21. Hinc habes duo haec corollaria:

I. Potestatem mere *arbitralem*, idest sine facultate cogendi, cuiusmodi est illa, quam *arbitri* exercent, idest privati illi iudices, qui ab iis, qui iudicio contendunt, electi sunt, haberi non posse in perfecta societate sufficientem; quia eiusmodi potestas, utpote tantam *directiva*, non autem *coactiva*, nihil impedit, quominus unusquisque pro sua libidine privataque utilitate se gerat, adeoque efficere non valet, ut omnes ad eum tantum modum ac sensum *media* applicent, quo a potestate legifera proposita sunt:

II. Neminem esse posse iudicem in causa propria; praesertim cum iudicia nostra, quando agitur de rebus nostris, cupiditati magis, quam aequitati facile faveant. Nihilominus societatis princeps in iis rebus, quae ad ipsum, qua talis est, pertinent, verus est iudex; tum quia repugnat eundem sub eo ipso respectu alii subiici; tum quia pertinet ad conservationem societatis, et ad finis assequutionem, ut is, in quo societatis iura plene resident, habeat ius ea imperandi, quae sibi metipsi opportuniora videntur, suoque iudicio ceterorum iudicia subiiciendi (11).

§. III.

De potestate coactiva.

22. *Propositio.* Competit societati perfectae potestas coactiva.

Prob. Ad societatis finem obtinendum non est sufficiens potestas *mere directiva*, idest potestas quaedam magisterii, quae media indicet, modumque ea adhibendi commonstret, sed necessaria est potestas vere *coactiva*, quae contumaces, vi externa adhibita, coerceat, sive illi renuant applicare media, quae per potestatem legiferam proposita sunt, sive nolint decretis potestatis iudiciariae eadem rite applicari iubentis parere, sive denique societatis finem, aut mediorum oeconomiam quoad alios impediunt: siquidem homines non ignorantia tantum, verum etiam malitia et contumacia societatem turbare solent; neque etiam desunt, qui naturalis vitii necessitate id faciunt: malitia autem et contumacia, multoque magis naturalis necessitas non nisi vi externa opposita cohiberi potest. Ergo competit societati perfectae potestas coactiva.

a) *Confirm.* Societati perfectae competit potestas legifera (15) et iudiciaria (20). Atqui utraque potestas exigit potestatem coactivam (16, 21); secus enim foret inefficax. Ergo etc. (*)

23. Hinc potestatis coactivae theoria facile explicatur. Et primo quidem naturale fundamentum dignoscitur potestatis coactivae, quod est necessitas tutelae ordinis socialis, ne finis assecutio impediatur; quandoquidem haec est unica ratio sufficiens eiusmodi potestatis (22 *collatis* 7, IV, 12, et 14).

24. Perspicitur deinde, quae sint personae, in quas potestas coactiva exerceri potest; nimirum in omnes, a quibus socialis ordo laeditur, aut in discrimen vocatur; proindeque

I. In omnes, qui malitia et contumacia sua socialem ordinem opere, ac pravis exemplis turbant:

II. In eos, qui vitio naturae id faciunt: unde ius segregandi morbo pestilenti infectos, dementes recludendi etc.

III. In eos, de quibus certitudine quadam morali iudicari potest, socialem ordinem ab iis turbatum iri: unde leges de vagis, de otiosis etc.

25. Denique totum iuris criminalis systema inde explicatur; in quo quidem, ne praeter necessitatem multi si-

(*) De potestate coactiva Ecclesiae consuli potest *Zacaria Dissert. inscripta «Comandi chi può ecc.» num. XXII usque ad finem; et Bianchi della esterior polizia della Chiesa Lib. I, cap. V, §. VI.*

mus, pauca quaedam, quae opportuniora sunt, delibabimus. Itaque

I. Apparet notio criminis et poenae. Hinc enim patet, *crimen* esse actionem, vel iniustam omissionem auctori suo imputabilem, quae ordinem socialem turbat: imputabilem, inquam, quia *crimen* differt a ceteris actionibus, quae potestati coactivae item subsunt, sed ex vitio naturae, ac necessitate oriuntur. *Poenam* autem manifestum est esse *malum* passionis, aut privationis delicti caussa etiam in invitos auctoritate publica inflictum, ut omnes a perturbando societatis ordine deterreantur. Ex quibus sequitur:

a) Ad *crimen* non pertinere actionem, quae a libera voluntate non dimanat, neque actionem, quae ordinem socialem, idest finem et oeconomiam mediorum non turbat, licet alio sub respectu prava sit:

b) Peccatum *tacita mentis cogitatione* patratum non esse delictum, licet aliqua ratione in lucem veniat; dummodo de societate non agatur, ad cuius finem pertineat etiam privata uniuscuiusque institutio:

c) *Propagationem doctrinae*, quae tendit ad laedendum ordinem socialem, esse verum delictum:

d) *Conatum externum* ad delictum, cum tranquillitatem socialis ordinis turbet, esse verum delictum, licet consummato multo levius:

e) *Poenam* nihil aliud esse, nisi medium ad conservationem ordinis obtinendam:

f) *Poenitentias*, seu poenas, ad quas suscipiendas peccatorum rei per se accedunt, eatenus poenas appellari posse, quatenus ab auctoritate publica ita imponantur, ut recusari nequeant, cuiusmodi ex. gr. fuere poenitentiae publicae ecclesiasticae, quas excommunicationis metu suscipere ii, qui deliquerant, adigebantur.

II. Apparet origo, fundamentum et finis poenarum: *origo* scilicet et fundamentum est necessitas tutelae ordinis socialis; *finis* conservatio eiusdem ordinis, ad quam tutela natura sua ordinatur. Etenim ius infligendi poenas praecipua pars est potestatis coactivae. At origo et fundamentum potestatis coactivae est tutela ordinis socialis (23); proindeque eius finis eiusdem ordinis conservatio. Ergo etc.

a) *Ob.* 1. Ad finem poenarum pertinere debet 1°. reparatio personae laesae; unde poenae reparatoriae; 2°. emendatio delinquentis; unde poenae medicinales; 3°. vindicta laesae honestatis, quam natura ipsa postulat, quae in improborum felicitate aegrescit et indignatur. Ergo non in sola ordinis socialis tutela fundamentum et finis poenarum collocari potest.

R. Ad 1^{am} et 2^{am} *dist.* quatenus ea postulet finis, adeoque ordo ipse societatis, de qua agitur, *conc. ant.* absolute *nego ant.* Inde porro est, quod poenarum medicinalium usus adeo frequens est in Ecclesia, quia nimirum in eius fine privata etiam uniuscuiusque institutio continetur.

Ad 3^{am} *Resp.* 1°. *nego.* dummodo agatur de mera honestatis laesae vindicta citra ullam necessitatem ordinis socialis. Mera enim honestatis laesae vindicta pertinet ad ordinem supremum, et iudici Deo reservatur. Ad confirmationem *dist.* Naturalis hominum in scelestorum felicitate aegritudo et indignatio necessitatem indicat alicuius poenae saltem in futura vita a iudice Deo infligendae *conc.*, secus *nego.*

Resp. 2°. *dist.* quatenus vindicta laesae honestatis coniungitur cum necessitate sensus moralis, sine quo socialis ordo diu conservari nequit *conc.*, secus *nego.*

b) *Ob.* 2. Si fundamentum iuris poenalis in sola socialis ordinis tutela constituendum est, sequitur, puniri non posse 1°. delictum, quod iterari nequit; 2°. delictum, quod omnino praeterierit, idest cuius nullum extet vestigium: eiusmodi enim delicta laedere socialem ordinem nequeunt. Haec autem admitti non debent. Ergo etc.

R. Nego mai. quoad utramque partem. Etenim ratio ordinis socialis contrarium exigit. Nisi enim eiusmodi delicta puniantur, ansa, liberque aditus improbis datur 1°. perpetrandi in alia quadam specie delicta, quae nequeant iterari; 2°. cetera etiam delicta ea scilicet spe, se deinceps curaturos, ut perpetrati criminis vestigium nullum supersit, et omnino obliteretur. Neque enim existimandum est, poenas ad restituendum tantummodo ordinem turbatum institutas esse, verum etiam et quidem maxime ad ceteros deterrendos, ne in futurum turbetur.

III. Apparet, quae esse debeat materia, qualitas, et pro-

portio poenarum; nimirum talis, quae conservationem ordinis socialis certo pariat.

Prob. Poena nihil aliud est, nisi medium ad conservationem ordinis obtinendam (*heic I. e.*). Atqui materia, qualitas, et proportio mediorum determinanda est a finis necessitate, idest talis esse debet, quae finem certo pariat (7, II). Ergo etc.

IV. Ut alia minus necessaria omittam, quae item ab eodem principio deducuntur, cuiusmodi ex. gr. sunt 1°. reliquae poenarum conditiones, ac praesertim ut certas sint et inevitabiles; 2°. ius aliquando concedendi veniam; 3°. limites eiusmodi concessionum; siquidem per accidens fit aliquando, ut venia delicti sive directe sive indirecte conferat ad bonum, atque ordinem publicum, cui bono cum nocere incipiat, tum certe ius eam concedendi deficit; his, inquam, et aliis omis- sis, ex eodem principio etiam perspicitur *necessitas carceris et vis armatae*; siquidem sine carceribus et vi armata neque ordinis socialis securitas certo haberi potest, neque ipsa exerceri potestas coactiva.

APPENDIX.

26. Ex hoc toto articulo, praesertim vero ex numero 14 sequitur, si quid iuris societati tribuatur, quod ad triplicem illam potestatem, quam exposuimus, reduci nequeat, id nomine iuris perperam honestari. Quapropter, cum audis ex. gr. *Dominium eminens Principis in civium bona*, id per se et ordinario scias *improprie* dici, quatenus scilicet *Dominii* nomine intelligitur ius leges ferendi de singulorum bonis, prout exigit societatis finis; quod quidem ad potestatem legiferam pertinet (19). Dixi autem *per se ordinario*; potest enim concipi gens aliqua subacta armis, et ad statum servitutis hac lege redacta, ut dominium eminens agri ad principem victorem fuerit devolutum, cuiusmodi saepe fuit ius barbarorum, qui Romanum imperium occuparunt (*).

(*) Cf. Soto de iust. et iure lib. IV, Art. 1, Concl. 1.

ARTICULUS II.

*De potestate, seu de iuribus perfectae societatis
in extraneos.*

27. Extraneus societati is dicitur, qui est extra societatem, seu qui non est illius membrum. Triplici autem modo extraneus quis esse potest, *ex toto, ex parte et per quamdam abstractionem*. Ex toto, seu absolute extraneus ille est, qui nulla ex parte ad societatem pertinet. Extraneus ex parte ille dicitur, qui ex altera parte societati devinctus est, ex altera ad illam non pertinet; cuiusmodi est ex. gr. qui in societatibus necessariis (*) poenae causa extra societatem actus sit, neque tamen solutus fuerit obligatione redeundi, neque a cura et potestate Magistratus eundem emendandi. Denique qui plurium societatum eodem tempore sit membrum, is prout consideratur huic vel illi societati addictus, facta a ceteris abstractione, vi eiusmodi abstractionis extraneus ab hisce recte appellatur. Exordiamur a tertia hac specie, quippe quae ad rem nostram maxime pertinet.

§. I.

*De potestate societatis perfectae in eos, qui tantum
per abstractionem extranei sunt.*

28. Cum plures societates inter se diversae iisdem membris constant, manifestum est, eas rationem habere plurium atque inter se diversarum *obligationum*, quae eidem subiecto inhaerent. Neque enim aliud est *societas*, nisi hominum multitudo hoc sub respectu considerata, quod *mutuam obligationem* iisdem susceperint sive ultro, sive imperio eius, qui eam imponere legitime potuit, conferendi vires suas ad certum finem consequendum (6). Iam vero obligationum vis, quae eidem subiecto eodem tempore inhaerent, diversa plane

(*) Non abs re erit adnotare societates *necessarias* eas dici, a quibus se abstinere sine piaculo non licet; *voluntarias*, quibus sese adscribendi obligatio nulla est. Unde patet, *Ecclesiam Christi* societatem esse *necessariam*. Eidem enim adhaerendi necessitas ita omnibus incumbit, ut eos, qui renuerint, supplicium maneat aeternum.

est pro diverso earum statu, sive *concordiae*, quum nimirum utraque simul esse et vigere potest, sive *conflictus*, cum altera alteri ita adversatur, ut esse simul nequeant. Ergo de huiusmodi etiam societatibus idem statuendum est; proindeque ad alterius in alteram recognoscendam potestatem primum de iisdem agendum est, prout sunt in statu *concordiae*, deinde prout sunt in statu *conflictus*.

QUAESTIO I.

De potestate societatis perfectae in eos, qui tantum per abstractionem extranei sunt, quatenus altera societas, cui sunt devincti, in statu concordiae cum illa est.

29. *Propositio 1^a*. Ex duabus vel pluribus societatibus, quae iisdem membris coalescunt, quatenus in statu concordiae sunt, nulla debet aliam impedire.

Prob. 1. Eiusmodi societates rationem habent plurium obligationum eidem subiecto inhaerentium (28). Atqui ex pluribus obligationibus eidem subiecto inhaerentibus, quatenus in statu concordiae sunt, omnes observari debent, adeoque nulla debet aliam impedire. Ergo etc.

Prob. 2. Status concordiae inter plures societates iisdem membris coalescentes supponit, singularum finem salvum ac liberum esse, neque ab aliis impediri. Atqui salvo fine, nulla praeterea societati licet perfectae est potestas (12). Ergo in statu concordiae societati licet perfectae nulla est adversus aliam potestas; adeoque nulla debet aliam impedire.

30. *Prop. 2^a*. Ex duabus societatibus, quae iisdem membris coalescunt, 1) ea quae *ordine inferior est*, seu quae tuetur bonum ordine inferius, debet, *quatenus talis est*, saltem *negative* ei servire quae ordine est superior: 2) *quatenus vero est collectio personarum, quae simul societatis superioris membra sunt*, debet eidem etiam *positive* servire in iis, quae illa exigit tamquam necessaria fini suo: 3) *societas vero ordine superior* debet inferiori auxilium ferre, quatenus id exigit ratio finis proprii; 4) secus per se non tenetur.

a) *Prob. 1^a pars.* Servire *negative* id intelligitur ut societas non possit finem suum eo usque persequi et extendere, ut impedimento fiat alteri societati: quo posito, propo-

sitionis veritas ita manifesta fit. — Duae societates iisdem membris coalescentes instar sunt duarum obligationum eidem personae inhaerentium (28). — Atqui certissimum est, in eiusmodi obligationibus eam, quae ordine inferior est, seu quae tuetur bonum ordine inferiori, ei, quae ordine superior est, servire debere *negative*. Ergo ex duabus societatibus iisdem membris coalescentibus ea, quae ordine inferior est, etc.

b) *Prob. 2^a. pars.* Societas inferior, quatenus est collectio personarum, quae simul societatis superioris membra sunt, est *membrum* sive collectio membrorum eiusdem societatis superioris; atqui membra cuiuslibet societatis tenentur eidem servire *positive* in iis, quae illa exigit, tanquam necessaria fini suo, nisi ad ordinem pertineant, qui sit ea quoque superior (8, et 13). Ergo societas inferior, quatenus etc.

c) *Prob. 3^a. pars.* In iis quae proprii finis ratione exiguntur, societas alteri societati, licet inferiori, serviendo proprii finis necessitati consulit. Atqui manifestum est, quamlibet societatem finis proprii necessitati consulere debere. Ergo societas, licet superior, in iis, quae proprii finis ratione exiguntur, debet societati inferiori servire.

d) *Prob. 4^a. pars.* Naturalem obligationem habere serviendi societati citra rationem finis proprii idem est, ac natura ipsa in inferiore conditione erga illam esse constitutum. Atqui repugnat, quidquid ordine superius est, ideoque societatem ipsam, quae ordine est superior, erga illam, quae ordine inferior est, natura ipsa in inferiore conditione dici constitutam. Ergo repugnat societatem, quae ordine superior est, naturalem obligationem habere serviendi alteri societati, quae ordine inferior est, citra rationem finis proprii.

Prob. 2. Quidquid ordine inferior est, citra legem aut pactum positivum, non potest habere ius proprie dictum ad ea, quae sunt ordinis superioris, quia exiret ultra fines naturae propriae. Ergo societas ordine inferior non potest iure proprio sibi asserere ministerium societatis superioris.

31. *Prop. 3.* Ex iis societatibus, quae iisdem membris coalescunt, si quae forte fingi possint inter se pares, neutra alteri vera proprieque dicta obligatione servire ullatenus tenetur, nisi forte ex lege charitatis.

Prob. Nulla ratio sufficiens praedictae obligationis inter huiusmodi societates, excepta charitatis lege, assignari potest; quia, excepta charitatis lege, nulla ratio dependentiae pro omnimoda eorum paritate, quae supponitur, inter eas potest reperiri. Ergo ex iis societatibus neutra alteri, excepta lege charitatis, vera proprieque dicta obligatione servire ullatenus tenetur.

32. *Prop. 4^a.* Ex duabus societatibus invicem coordinatis 1) ea, quae subordinata est, debet, quantum in se est, auxilium ferre alteri, quae princeps est; 2) haec autem, nisi ratio finis proprii aliud exigat, suppelias ferre ei, quae est subordinata, minime tenetur; 3) nisi forte ex motivo charitatis.

Et primo quidem animadvertendum est, societates coordinatas eas a nobis dici, quae ita inter se connexae sunt, ut finis alterius habeat rationem medii ad alterius finem. Qua notione praemissa,

a) *Prob. 1^a. pars,* i. e. societatem subordinatam societati principi auxilium ferre debere. Societas subordinata respectu eius, quae princeps est, habet rationem *medii*, quippe quae habet finem habentem rationem medii respectu finis alterius (cf. 7). Atqui medium vi suae naturae debet vires suas dirigere, idest auxilium ferre fini, ad quem ordinatur. Ergo etc. (*).

b) *Prob. 2^a. pars,* idest eadem obligatione societatem principem erga subordinatam per se non teneri, nisi aliud exigat ratio finis sui. Cura mediorum eatenus habenda est, quatenus inserviunt fini. Atqui societas subordinata respectu principis habet rationem medii. Ergo eius cura eatenus a societate principe habenda est, quatenus suo fini inservit.

c) *Prob. 3^a. pars,* idest ex motivo charitatis fieri posse, ut societas dominans citra necessitatem finis sui servienti societati opem ferre debeat. Officium charitatis est, subsidium ferre aliis, idest curare alienum bonum propter eorum necessitatem citra utilitatem, ac necessitatem propriam. Ergo fieri potest etc.

(*) Cf. S. Thom. sive Auct. de Regim. Principum lib. 1, cap. 14, et 15.

QUAESTIO II.

De statu conflictus.

33. In statu conflictus duae societates esse dicuntur, cum insistere fini suo altera non potest, quin alteram impediatur. Iam vero regulae, quibus potestas definitur, quam eiusmodi in casu altera in alteram exercere potest, variae esse debent pro varia societatum confligentium natura, prout illae pares inter se sunt, vel impares. *Pares* inter se dicendae sunt, quae parem finem habent, quaeque proinde non natura, sed numero distinguuntur, cuiusmodi sunt duae societates civiles, seu duae nationes inter se independentes: *impares*, quae impari finem habent. Ratio est, quia natura societatum ex fine earum adaequato determinatur (7, III). Agemus autem primum de societatibus *imparibus*, deinde de *paribus*.

34. *Propositio 1^a*. Ex duabus societatibus imparibus iisdem membris coalescentibus, quae in conflictum devenerint, ea praevalere debet, quae altioris ordinis finem habet.

Prob. Ex duabus obligationibus eidem subiecto inhaerentibus, quae in conflictum devenerint, ea praevalere debet, quae maius bonum tuetur. Atqui duae vel plures societates iisdem membris coalescentes rationem habent plurium obligationum eidem subiecto inhaerentium (28); ea vero maius bonum tuetur, quae altioris ordinis finem habet. Ergo ex duabus societatibus, quae in conflictum devenerint, ea superare debet, quae altioris ordinis finem habet.

a) *Ob.* Fieri potest, ut ex duabus societatibus simul confligentibus ea vincere debeat, quae finem habet inferioris ordinis: ex. gr. si comoedorum, vel ioculatorum collegium artem suam exercent prope aedes, ubi collegium litteratorum convenire solet, ii profecto eiici a litteratis minime poterunt, etiamsi horum studia illorum strepitu turbentur. Ergo etc.

R. 1°. Mutari statum quaestionis; neque enim haec agitur de societatibus iisdem membris coalescentibus.

R. 2°. *Dist. ant.* Societas, quae finem habet inferioris ordinis, fieri potest ut vincere debeat ratione sui *nego*, ratione altioris cuiuspiam societatis, intra quam ea continetur, et

cuius iura eius socii adversae societati obiciuntur *conc.* Quae quidem distinctio perspicua fit ex eo ipso, quod propositum est, exemplo. In eo enim comoedi litteratis praevalent non qua tales sunt, sed qua *cives*; siquidem ii in eo casu defendunt *libertatem agendi* quaecumque legibus non vetantur; quae quidem libertas non iure comico, sed iure civico ad eos pertinet. Quapropter ille, de quo agitur, conflictus non inter collegia comoedorum et litteratorum, sed inter collegium litteratorum et ipsam societatem civilem exortus est. Cum autem finis societatis civilis altioris sit ordinis, quam finis collegii litteratorum, hinc merito eos superatos esse, nostra ipsa regula docet; quae proinde eiusmodi obiectione confirmatur potius, quam infirmatur.

35. Hinc nonnulla sequuntur corollaria, idest:

I. In conflictu *collegii* cum *societate maiore*, in qua insitum illud est, hanc vincere, illud vinci oportere. Quod ut clarius innotescat, genuina collegii notio a spuriis, quae a nonnullis traduntur, separanda est. Itaque

a) Collegii nomine omnium consensu intelligitur societas quaedam minor et imperfecta respectu alterius societatis, intra quam continetur, quae maior est et perfecta: ex. gr. societas negotiatorum in aliqua societate civili. Unde sequitur,

b) *Collegium* proprie dici societatem, quae sit pars alterius maioris, adeoque ad eandem naturam pertineat, eiusmodi scilicet finem habens, qui in eodem genere versetur, ac finis societatis maioris, ad eumque, ceu pars ad totum, ordinetur (6, *ibique Nota*); proindeque inferioris prae illo ordinis sit. Dixi 1°. *quae sit pars societatis maioris*. Si enim pars esset alterius societatis, non nisi hac mediante, comparari cum illa posset. Ex. gr. inter collegium Brasilianum negotiatorum et Mexicanam societatem civilem, seu nationem directam institui comparatio nullatenus potest: quia Brasilianum illud negotiatorum collegium est subdivisio quaedam, ut ita dicam, *domestica* societatis civilis, seu nationis Brasilianae, quae respectu extraneorum, sive Mexicani sint, sive alii, est *factum quoddam alienum*, quod curari ab iis non debet: unde fit, ut in praedicta controversia Mexicana societas agere non possit cum Brasilianis, tanquam cum col-